

ملائکہا در تحدید آزادی
علی قائمی امیری

آزادی کا پر اس آئینہ

آزادی واقعی مانع پر خاشگری و عامل ثبات است

تربیت، هنری است ظریف و پیچیده و در آن ریزه کاریهایی مورد نظر است که اگر رعایت نشود عواقب زیانباری خواهد داشت بدین نظر اگر مربی ساعاتی را در باره راه و روش تربیت کودک صرف کند زیان نخواهد دید .

رعایت این امر از نظر اسلامی برای مربیان وظیفه است ، از آن بابت که خداوند را رامکلف کرده است از نسل جدید حمایت کنید و او را بطریق خیر و صلاح هدایت نمائید . وصول بچنین هدفی بدون آگاهی ، بصیرت و ایمان امکان پذیر نیست .

کار مربی و مخصوصاً والدین از آن بابت ظریف است که باید از کودکی بازمینه خام ، انسانی پخته ، ورزیده ، متعادل بیروبراند ، انسانی که نیکو بود امور را از هم باز شناسد ، در عمل مورد استفاده قرار دهد و از آزادی و اختیار کافی در این زمینه برخوردار باشد حال اینکه حدود آزادی و کیفیت اعطا و کنترلش چگونه باشد جای بحث بسیار و از آن جمله در نظر داشتن شرایط و جنبه های رشد کودک است .

ضرورت آزادی بتناسب رشد

اساس فکر ما اینست که همه امور و رفتار کودک در آغاز زندگی، برای حفظ خیر و صلاح او تحت کنترل والدین است. ولی کودک همیشه در یک سطح و وضع باقی نمی ماند. حواس او هم چون دریاچه هائی هستند که او را با جهان خارج آشنا میسازند. او بتناسب رشد جسمی، ذهنی و عقلی، خواسته هائی پیدا میکند که مایل است آنها را اعمال نماید. والدین آگاه به امر تربیت و هنرمند باید بکوشند بتناسب رشد او آزادیهای موزدنیاز را باندازه، به او بدهند. رعایت چنین امری از جهات مختلفی ضروری است که برخی از آنها عبارتند از:

۱- پروردن شخصیت کودک:

طفل همیشه کودک باقی نمی ماند، او بزودی بزرگ و عضوی از بیکر جامعه انسانی خواهد شد. اگر بنا باشد نیازهای شخصی او را برای همیشه تحت کنترل و مراقبت داشته و شخصاً آن را برآورده سازیم او هرگز بزرگ و عضوی مفید برای جامعه نخواهد شد. ما برای زندگی اجتماعی خود نیازمند با افرادی هستیم که از عقل آزاده و آزادی خود سودجویند، زمینها را برای تکامل خود و جامعه فراهم آورند، نیازهای خود و اجتماع را برآورند، به پاکسازی محیط پردازند و... بدین نظر بتناسب رشد باید آزادش گذارد. فی المثل همینکه طفل بدرجه ای رسید که خود خواست مستقلاً و بدون کمک غذایش را بخورد لباسش را بپوشد، اسباب بازی را خود ردیف کند و... باید آن را با احتیاط پذیرفت. کاری که مربی در این زمینه انجام میدهد اینست که مراقب باشد استفاده از آزادی خطری برای کودک نیافریند و با استفاده از آزادی بزیان دیگران و برخلاف آداب و مقررات اندیشیده نباشد.

۲- آزادی مانع پر خاشگری:

مانمی خواهیم کودک همه گاه خود را محروم از آزادی و در تحت قیومیت احساس کند. احساس محرومیت برای طفل آزار دهنده و نگران کننده است. فشار و سلطه همه جانبه نمی گذارند که طفل قادر به تصمیم گیری در باره حیات خود باشد و آینده خویش را بسازد. طبیعتاً امکان اینکه شخصیت سالم و آزاد برای او باشد اندک خواهد بود. احساس محرومیت و عدم موفقیت در انجام لااقل برخی از خواسته ها، کودک را پر خاشگر، عاصی، و در مواردی هم افسرده و توسری خور بارمی آورد. باید زمینه تربیت بگونه ای باشد که او تدریجاً از زیر بار قیومیت والدین خارج شود. احساس آزادی در عمل برای خود داشته باشد، عواطفش رشد نماید با آزادی و اختیار رفتارش

۳- درك ومعنى زندگى :

كودك بايد از زندگى لذت ببرد و از آزادى و اختيار خود احساس غرور و شادى نمايد. كودكى كه ناگزير به وابستگى است و نمى تواند صاحب رأى و فردى مستقل باشد معنى زندگى را درك نخواهد كرد .

زندگى حتى براى كودك در سايه آزادى معنى پيداميكند . او بايد خود را مستقل و صاحب رأى احساس كند ، بدانكه در نزد والدين خود موجودى قابل احترام است . بهر ميزان كه كودك بزرگ تر ورشيدتر ميشود به داشتن چنين احساسى نياز مندتر است . موارد ديگرى نيز در اين زمينه وجود دارد ، از جمله احياى فضاي اخلاقى بپدار كردن جنبه هاى عاطفى و اخلاقى ، حفظ شرافت و عفت ، ايمان و اخلاص و ... كه براى رعايت اختصار از ذكر آنها خوددارى ميكنيم .

اعطاي آزادى بتناسب سن

سن كودك تدريجاً بالامى رود و خواسته هاى براى او پيداميشود . شك نيست كه هر سنى مقتضائى دارد و نوع خواسته ها باهم متفاوت است . مثلاً كودك از وقتى كه براه افتاد و در اين امر كمى مسلط شد آزادى خواهى او افزونى ميگيرد . مى خواهد همه كارها را خودش انجام بدهد .

والدين از اظهار آزادى خواهى كودك نبايد ناخرسند باشند و نيز نبايد اين خواسته ها را سر كوب كنند . بلكه بر عكس تا حدود امكان آزادى او را بايد محترم بشمارند . فى المشل اجازه اش دهند كه برخى از كارهاى خانه را انجام دهد ، حتى با سفارشى كه پدر در باره كودك به بقال سرگذر ميكنند با اجازه دهند كه برخى از خريدهاى خانه را انجام دهد .

آزادى طلبى در بين سنين ۱۲-۱۸ و حتى پس از آن با وج ميرسد البته در اين سنين بتناسب رشد ، درك او نيز افزونتر ميگردد . بر اساس تربيت اسلامى ، مخصوصاً از سن ۱۴ به بعد او را در كارها بايد مشاركت داد بشرطى كه والدين جنبه حفظ سلامت و روان او را مورد نظر داشته و از كنترل غير مستقيم او مضايقه نمايند . عبارت ديگر آزادى او مورد قبول است ولى او نبايد از قيد اطاعت والدين بطور مطلق برهد .

خصايص رشد

برخى از حالات و رفتارها بتناسب رشد عارض كودكان ميشود كه موجب ميگردد اصرار لك در درخواست آزادى بعد اعلى رسد . آن خصايص عبارتند از : بى تحملى ، ناسازگارى ، احساسات و عواطف بودن ، تقاضاى توجه مداوم داشتن ميل به استقلال طلبى آنها بصورت مطلق ، حادثه جوئى ، پرتوقى ، پرمدهائى و ...

والدین و مربیان آگاه و هنرمند سعی دارند با او بکنار آیند ، هرگز در صدد اجزای انضباط خشک و خالی ، آنهم بصورت متبر خشخاش گذاشتن نباشند . این مرحله از عمر ، دورانی طوفانی است ، در سایه تحمل و گذشت زمان پایان خواهد یافت . سرکوبی آزادی و خواسته‌های کودک خطرناک برای رشد شخصیت و احساس امنیت اوست .

عدم دخالت تام

در مرحله‌ای که کودک رشدی یافته و در باره حسن و قبح امری درکی دارد ، بهنگامی که به او آزادی می‌دهیم تنه‌مراقبت و نظارتی در حسن بهره برداری از آزادی باید داشته باشیم . این خطاست که والدین حتی در مسائل جزئی و کوچک مربوط به او دخالت کنند . عبارت دیگر اصل بر این امر باید باشد که او بی‌لیاقت استفاده از آزادی را در دو یاندارد . اگر لیاقت نداشت نباید آزاد باشد و اگر لیاقت داشت نباید کاملاً تحت مراقبت باشد .

البته او تا سنین ۲۱ سالگی تحت کنترل والدین است . ولی هر مقدار که سن و رشد او زیادتر میشود کنترل باید غیر مستقیم و کمتر شود این که در عین رشد با زهم تحت مراقبتش داریم بدان نظر است که او حتی در سنین بلوغ و جوانی دست به اعمال متهورانه‌ای می‌زند که ممکن است برای او عواقب نامطلوبی ببار آورد .

چند نکته تربیتی

- ۱- اگر به کودک در عین عدم رشد و لیاقت ، آزادی دهیم بحقیقت رتبه او را پایین آورده و بدست خطر سپرده‌ایم .
- ۲- کنترل‌ها باید قابل تحمل برای کودک باشد طوری که او همیشه نگیرد و منگری را با سم‌مربی بالای سر خود نبیند .
- ۳- اگر طفل در باره علت عدم اعطای آزادی خاصی از ما پرسشی کرد پاسخ قانع کننده برای او تهیه کنیم و گرنه تهدید و منع کاری از پیش نخواهند برد .
- ۴- آزادی مداوم نیز مانند محدودیت مداوم خوب نیست . این دو باید بهم آمیخته باشند تا دائماً حرکت جدید پیدا آورند .
- ۵- در اعطای آزادی سعی کنیم که کودک با استفاده از آن ، جهشی بسوی آینده پیدا کند . عبارت دیگر از آزادی تنها نفع امروز سود نبرد ، فردائی هم برای او مطرح باشد .

بقیه : نه جبر مطلق نه آزادی مطلق

رابطه کودکان تقدیم کنیم که علی (ع) فرمود :

خیر ما ورت الالباء الالباء الابد (۱)

بهترین میراث پدران برای فرزندان ، ادب است .